

ШЫН

«ШЫНГА» Чагаалар:

Хостуг индир Саналдар, бодалдар

«ДУЗАЛАП КӨРҮҢЕР»

«Алло, алло, келдиришини хүлээп ап көрүңер! Кижилер ааран...» — дээш, бистин районун топ эмнегеңиз дүрген дуза чедирер салбырыңа Элегес-Аксы суурдан телефон долгап, девидедип келди. Бизинг келдиришини хүлээп алгаш, дарый-ла дуза чедирер — хүлээлгевис. «Дүрген» деп сөс боду-ла шутту чүвени тайылдырлар турар. База-кижиниң каддынын дугайында...

Олег ШЫРЫПЧИК.

Кызыл район топ эмнегеңизин кол эмчизи.

РЕДАКЦИЈАДАН: Мындыг медэни алгаш, Оланас Хурбаевич Ондардан дуза алыштыгың. Ол мынчаар тайылдырлаан. Чугле Кызыл районунг эмнегеңизде эвес, өске-даа районларга байдал база оң дээрлээс. Кызыл-чаар материалдар чогуудан эмнегеңизин машиналар турган. «Малчынар кезип туржук, дүрген дуза чедирер бели бергедээш» деп райондардан кол эмчилер телефонна диндиң турар-дыр. Ынчангаш Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оракачызы В. А. Парунишинин адыга дилег-бизик кирип, 70 тонна кызыл-чаар материалдар республиканың кадык камгалагыңа чөпсөөр бээр дугайында айтырыгы тургусалар диндиңиз.

ССРЭ-нин Курхангыламың Тыва-да кол девисээр эргеледи Кыдык камгалап министрствозунга кызыл-чаар материалдарын көрдүгүн фондунуң чедир бербей келген. Ылангыя дүжүт ажааладырмын үезинде шутту чүвени айнап угландырганы-биле эмнегеңизин хандырылганы улам баксыраанын чугаалады.

ХАЙЫРААН ПАРК

Чайгы үезлерде Кызылдың боду бүткен паркында изы-бурду үнүш-бойдуска, өн-базын чечентерге бүргеткеш, агаарлап дыштанып баксылаарга магалың, экинчи чүү дээр. Ылангыя дыштанып хүнерде бичин уругларын өдертип алган тавар бааши чорутуу адалар хай болор. Ынчангаа чоңунг дыштанырыңа таарымчалыг байдал сөөлү чыдарында чиктеп, тургустуумаан Чүд ол! Сүксүн, чикчир садар «дерги садылары» ажылдавын турар. Ажылдаа-даа, мында-хаая улут байырлар болу бээрге, садыгын-көрүстүп кээр. Оода-ла дыштанып хүнерде сүксүн садар ийн-үш хире киоскилер ажылдап турар болза дээр күзөлдүлөр өзөөш эвес-тир.

Мурунку чылдарга деңизээрге, бо сөөлү чылдарга парика массалыг оюн-тоглаа, концерттер ховар болулар. Бир-ле катта бол-тывымгын артистеринг концерти болган. Та чарлааны багай болган чүве, аңаа улут өзөш чыылган. А мында номчула болган бильярд залдары хаагыг турарын чаныс мен-даа эвес, өске шоролер база эскерип турар. Бир эвес парк иштинде киоскилер болгаш ойнаар черлер донтаамаал шутту ажылдап турар болза, улут, биче кижилер дыштанылганын чөп ажылдаар, ашка-копекс ордугаа-даа хой күрер болу дег.

Ында суг кыдында салдаткыш, өртөп каан хемелерин теңек оолдар муңуп алгаш чоруп турарын эскерген мен. Ынчангаш парика чогуу эр бар бе, чок бе деп париктиң ажылчынарыңа айтырган мен. Оларын бирээни мынча дээш:

— Чогуу ажыл-агыйың эр чок. Майныг эгезинде ийн-үш хемени бичин уруглар муңуп чоруп турган чүве. Ам көзүлбестей берди. Чок болза, эр чок чүве боорга, оорлап алпарган чадаас. Огу харылаар кижилер ангы турган чүве болгай.

Париктиң иштиңиң ажылчың суларааны — бир чыл иштинде бестин 3-4 директор солушканында. Директор оң ээзи болган турар учурлуг. Ол эр доктаамаал, бикчиг турар болгаш негеделиг, ажыл-агыйымы боор болза эки, Оон ийнэ Кызыл хоор-күсүмунун култура килдизи париктиң ажылчыне доктаамаал кичээңгей салыр болза эки деп күзээр-дир мен. Хайыраан дыштанылыга париктиң чөптүг ажылдаан болза...

Болдур-оол САЛЧАК.
Пассажирлер АТБ-инде слесарь.

«... БЕЛЕТКЕП АЛЫҢАР»

Чоокта чаа № 175 «Шын» солунга «Бар-ла болза, садый алыр бис» деп чүдүдүлүп томчаш, Хаа-Хем районда «Совет Тыва» совхозтуң девискеринде ситен шоо-

луг үмзөңүн билеп алдым. Байдал инди турда, ол кымы-даа дүвүрөңгил деп чүвени билер мен. Ында дыма берге байдалын тургустунганын бодал келгеш, совхозка, оң малчынынга, чүңүк-биле дузалап болу дег-дир деп айтырып чайгаар тургустунуп келир чорду.

Бо чылын бо талазы-биле байдал Хову-Аксы суурнуң девискеринде багай эвес болган. Улуг-Ажык, Биче-Ажык, Сарыг-Алаак, Тоолайыг-Алаак, Хулбустуг-Алаак дээш ышкаш оймактар, алаактар болгаш бичин ховукуктарда оң-сиген үнүп чыдар. Бо черлеринг ситен-ширбиңиң чыдын-на ажылдаттырмай артып наап турган чүве. Ол дугайын районунг «Красное знамя» солунунга бижик-даа турдум. Ынчалза-даа ону удурутчулар херекке албай барганнар.

Комбинаттың удурутчулары-биле дугурук ап тургаш, бир эвес чөпсөөрлөң бээр болза, «Совет Тыва» совхозта техника, ажылчын күш чок эвес, оларны аңаа-аалам чөрдөң ситениң элзэн курла-вырын белетип ап болур арга бар. «Чедип келгеш, белетип алыңар» деп күзөлдүр мен. Мээң бо күзөлдүм хей барбаан болза, эки-ле чүве-дир ийиң.

Корода ОЮН.

МУҢГАРАЛЫҢЫС

Кызыл хоорайдан бир авторунг дүвүрөңгил чагаазы редакцияга келген. Доктаа-мал чурттаар чери чок өскүстөргө боттарынын тодаргай адресин бестин айтыры берге болгаш чадаас. Чагааның ээзи редакцияга боду чедип келгенине ийген, маңадымыс. Херектиң учуру мындыг:

Бистер үш киле бис, азыры 1978 чылда чок болган. Мынчаар чедир ады-же чок туреп чурттап, өөренип чор бис. Эңне бичин дунмам ам 11 класс доозар. Убам Москва чогуунда Лобня хоорайда өөренип турар. Мен шериг албанында чаа халаштым. Амдымында ажылдап тур мен. Эңне берге чүве — чурттаар оран-базың чогуусу. Бичин дунмам-биле хончалап чоруп тур бис. Ада-невистиг чурттап чоран базыны турган, мынчалза-даа ам мында бисти чурттаптайн турар. Кедир барып баксымыс черле биске эгилеп келгениңге бизиреп чорупу мен.

Ада-невис чок, дузалаар, деткирп иккилеринг чогуунда өртем-билдинг хандыр өөренип чедип алыр арга чок болуп тур бис. № 3 ПТУ-ну өөренип дооскан мен. Черле чаныс-даа каттап өскүстөргө дузаламчы ашка ап көрдөдүм. Оода-ла бирээви чүгээр өртем-билгил чедип алган болза деп болуп чор бис. Ол күзөлдүстиң бүдөр-бүтпези билдимес.

Биске дузалаптар арга болза көрөм. Шыны-ла, дузалаптар кижилер турар чүве болза, көргүсөң дузааы дээш курлаң чедир мөгсөр бис. Совет чадааыс дузалаптар болза, өөренип аргалыг болуп, өртем-билгил чедип алывыска, өскүстөр бистеринг мөчөөң ада-невиске белээвис ол болуп учурлуг.

Өскүс деп чүвениң бергезин. Мээң бо бижээң чүдүмүң солунга парлап үндүрерин силерден улуу-биле диледим.

Кызыл хоорай.

Адар-оол СЕДИП.

РЕДАКЦИЈАДАН: Сөөлгү үезде, ылангыя бодун өскүстөргө-даа, дузаламчы көргүсөң, дузалап деткири элзэн экинчил оран-бын билер бис. Ындыг турбуже, бо үтүнде материалда чугаалап турары-биле алырга, шак ындаг байдалдыг хемчеглерге Адар-оолдар шоолуг-ла таварышпаан хевирлиң. Оң чылдагааны чүдөл? Ол-бо чоруп турганында бе? Азы үчүттө алдын-маанында бе? Профтехучилище, школа туржук, дээди өөредилге черлеринде өөренип турар бодун өскүс студентилерге бестин шак ындаг дузаламчы көргүзүп турары боттут барымдаа-да болгай.

Адар-оолдарың адреси толарап, бүгү чүдүлөр билдинг кээрге, чогуу оран-бын эр көрүңү, дузаламчы бээр боор деп идегедивис.

ЧАҒЫДЫП АП КӨРЭЛИҢЕР

Шутту чүвени шыны-биле чугаалап берип турар, улуг, биче кижилеринг сүмелкениң, чөвүлөкчизи, суртаалчымы, шыны чөңү «Шыны» өг-бүлө бурзуу чагыдып алыры черле күзөңчиг. Чурттуң ажыл-агый амдыралын, иштиңиниң, даштаныкың байдалын, кижиниң хой-нигитинг херезиңе киржилгезин ол бижип көргүзүп турар. Хууда амдырал-чуртталга, надын бикчиглаарыңа, бүгү-ле херек чүдүлөргө, ал-боттарың ажыл-херекке чүткүлдүг, чурумуңг болуруңа, акы-төлдөринг култуурлуг өөредип, кижиздеринг солун бисти углап, баштап өөредип турар. Эрткен чамдык чылдарда «Шыны» чагыдыкчылары өзөөш болуп турганыңа хомудан оран мен. Тывалаас уластан тыва дылдыг чөп бисте черле хой-ле болгай.

Бистин өрте-бурунг червиске улусчу өрге-чаргыра-биле барык кады төртүтүңер солунувусту — бо хүнерде 65 харлап турар «Шыны»-тың, өске-даа солунары, сеткүүлдерин хойну чагыдып ап ыяралар. Бо күзөлдө чаныс чер-чуртулгар каттыжар боор дээрине бизиреп ор мен.

Иван ЛОПСАН.
Партияның хоочуну.
Кызыл хоорай.

АРЕНДАЖЕ КИРГЕШ...

Бай-Тайга районда «Бай-Тал» совхозтуң механизатору, коммунист Биче-оол Ооржакович Байков арендаже киргеш, акыл-агыңа мал чөми өстүрүп белеткээрин шийтирлээң. Администрация ону деткип, 24 га хөй чыдыг, 17 га чайгаар үнөн ситен шөлдөрин, техниканы тусмайлап берип, ийн талазы керээни чарган. Хүлээниңи — күштүг, Иады ажылдар эштерин боду шилип тып ап, агаар-бой-дустун таарымча чок байдалдары турзажок, чакың чайгы сугатты өй-шаанда биядылг чорудуп, улуг күженишиниң үндүргени халас барбаан. Бикчиглаан шөлдөрдөң ситен кайы-даа чылдардан эки үгөн.

Сигениң үнүжү өңү, күш четтинмес хире боорга, колдуңда бодунун таныш-көрүш, төрөлдөрүм болур 10 эр, 10 херөөжөн кижилериң ийн эвенода үзүп алган ажылдыл тур мен. Чакы-чаалың шактыңа-таа-даа, 85 тонна ситениң кезип сараатташ, хүлээттинис. Кезип алганымыс ам-даа хөй. Аңаа немей 67 тоннамы белетип алпар аргавыс бар. Чайгаар үгөн ситениңгадан ортумак дүжүдү 20 центнерден өзөөмөс — деп, ол чугаалады.

Ол оон ийнэ кады ажылдап турар эш-өрүңдөн эвену удурутчүзү Манай-оол Монгениң, Манайра Ламаның, Елизавета Даржааның болгаш өске-даа шалкычыларынг аттарын адал мактады.

Оларынг ховуда акыды даң бажында орай кежээге чедир уругчулар. Арендатор Б. О. Байков сөглээң сөзүңгө ээ болуп, мал чөминин белеткениңге төлдөпти үзүп кирер.

Александр ХЕРТЕК.

Кызыл хоорайыңа кездээинде бир малчын аал. Оң чанында мун ажыг ак хойлар одарлаан чорутуур. Бо аалда хойжулар Гус-Хем районда Хоумуку Чүгүл-оол аттыг совхозтуң күрүңгө дүжар хойларын кадарар.

Улут малчыны Ооржак Суваң-оолович Кара-оол дээр. Делгем ховуну кижилер одарлааш, кел чораш хойлар аржааныг сүтүн ишкеш, каяаже таваар бар чор. Хойларынг шушкаа белен төнмөс.

— Эрткен айда сес чүс ажыг өшкүнү кадарган бис. Ийн ай одарлааш, дүжары-биле хуздээп берген бис. Оң соонда кара баштыг база меринөс хойларын хүлээп алдымыс — деп, Ооржак Суваң-оолович чугаалады.

Кызыл чогуунг делгемнери бо чаның кады-дашкыныг болган. Оң-сиген чаа үнүп чыдар. Бо черинг ситениңг шыныры база багай. Кадар-оол чок дээринг малчынның кады Кыске Агарчаевич Ооржак чугаалап олуду. Оларынг оолдары Сергей Ооржак биле Яков Ооржак мал ажылыңа кончуг сонуургалдылар. Ачазы-биле хойну ээлчегин одарладып турарлар.

ЧУРУКТА: малчыннар хой кажаазың чанында. Ондар ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

АКМД: 6 комплекс-тиг бот-орунга-чарыга-биле

1990 чылды август 18-те үгөн силеринг солунуңарда корреспондент З. Мильманныг бижээң «Балгазынның муңгаралы болгаш идегели» деп чүдүтүп номчуп көргөш, бистин суурнуң хамаатыларың хуралыңа чугаалашкан айтырыгыңа база фактыларың хуралыңа га удураның, киленишти илеретип тур бис. Хуралга 657 деп саны алааны шы. ол болза, орус дылга чугаалажыр чурттагыч чоңуң шутту өг-бүлөз-дир, оларны иштинде 120 өг-бүлө республиканың даштыгче көжүп чорукан.

Хуралга хамаатыларың суурдан көжүп чорутуруңа дугайында айтырыгың шийтирлээң, а сурга националдар аразында харылааларың экинжидеринг болгаш хөй-нигитинг корум-чурумун бижыглаарың талазы-биле айтырыгың чугаалашкан. Бо айтырыгың шийтирлээңге тус черинг үндөң чурттагычылары болгаш орус дылга чугаалажыр хамаатылары сонуургалды бол-

«Шын» солунунг тускай корреспондентиниң ТАҒЫЛЫРЫ

Бо чылды август 14-те Балгазын суурнуң чурттагычларының хуралы болган, аңаа 1246 кижилер олурду. Ийн РСФСР-нин Компартиясы Тыва республика комитетинин, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин, Иштиңи херектер, Кадык камгалап министрстволарының, партияныг Таңды райкомунун, райкүсүмунун харысалгалыг ажылдакчылары, ССРЭ-нин, РСФСР-ния, Тыва АССР-нин улус депутаттары орта киришкен.

Суурнуң чурттагычларының хуралыга бо хире хөй кижилер олурганга аңаа чугаалашкан айтырыг — националдар аразында харылааларың экинжидеринг, кем-херек үгөлдөң иштинг биле демиседа күштелдирер хөй-нигитинг кичээңгейиң хаара түдүп, ону чогуумча чүтү шийтирлээң ишинг чугулазын херечилеп турар-дыр.

Хуралга чөбүлө ажыг кижилер синал бергеш, боттарың бодалдарың ажыг-чакыг чогу-биле илереттениң. Оларын хөй нуруузу Балгазын суурда Совет Эялелиниң улустарының он ажыг нацияларың төлөөлчигери найырадыг, бир деинг ажылдап, чурттап,

КОЛ РЕДАКТОРУНГА

ван. З. Мильман Балгазынныг бүгү орус чурттагычылары (638 өг-бүлө) ажаан алымшкыны дооснап, Тывадан көжүп чоруп баарын хуралга шийтирлээң деп айтыр-ган. Моңу автор аңаа-ла даап болуп, мөгелде бижээң. Бистер хуралдын шийтирениң хонгазын силерге чоруттувус. Фактыларың хажыдып бижээң дээш 3. Мильманныг бурзуузу иштинг негез тур бис. Шак мындыг материалдар парлаары каян-даа улустары сырый каттыжырып шыдаас, харың-даа башкаландырып алылаар.

Л. МАНГУШЕВА.
«Революцияныг чалбымы» совхозтуң партком секретары.
Л. ШЛЕНЧИК.
Балгазын кездээ Советинин даргазы.
К. САРЫГЛАР.
«Революцияныг чалбымы» совхозтуң профком даргазы.

Суурнуң чурттагычларының хуралының кирякчилериниң сагыш-сеткилин дүвүрөңгө чөпү мөгелдеп, нугулдеп бижип турар-дыр. «Революцияныг чалбымы» совхозтуң партком секретары Л. Мангушевич, кездээ Советтин даргазы Л. Шленчининг профком даргазы К. Сарыгларынг ат салганы «Сельская жизнь» солунунг кол редакторуна бижээң удурутчуларынг чөптүг деп деткир мен. Азымы биле чугаалаарга, З. Мильман журналист, хамааты арчы-нугурун окусканын, мөгечизин, хопчузуң көргүскөң-дир. Хуралга киришкен кижилер бүгү үндөгү үнелдиг деткиринге бугураар мен.

Суурнуң чурттагычларының хуралының кирякчилериниң сагыш-сеткилин дүвүрөңгө чөпү мөгелдеп, нугулдеп бижип турар-дыр. «Революцияныг чалбымы» совхозтуң партком секретары Л. Мангушевич, кездээ Советтин даргазы Л. Шленчининг профком даргазы К. Сарыгларынг ат салганы «Сельская жизнь» солунунг кол редакторуна бижээң удурутчуларынг чөптүг деп деткир мен. Азымы биле чугаалаарга, З. Мильман журналист, хамааты арчы-нугурун окусканын, мөгечизин, хопчузуң көргүскөң-дир. Хуралга киришкен кижилер бүгү үндөгү үнелдиг деткиринге бугураар мен.

Суурнуң чурттагычларының хуралында болган чугаала болган орта хүлээп алган шийтирп националдар аразында харылааларың экинжидеринг, кем-херек үгөлдөң иштинг биле демиседа күштелдирер хөй-нигитинг кичээңгейиң хаара түдүп, ону чогуумча чүтү шийтирлээң ишинг чугулазын херечилеп турар-дыр.

Таан-оол ХЕРТЕК.
Хуралдын кирякчизи.

Хойжу аал

СОҢУРГАЛЫ КӨДҮРҮЛГЕН

Бай-Тайга районда ажыл-агыйлар аразында көжүп чорутуру № 958 мехколхозының туугукулары суурларга, малчынарга чуртталга бажынары, каяа-хораның, чунар-бажынарың чыл бүрүде көрдүңер илан «туугар» туудуп, акылгалга кирип турар.

Тудугчулар хүнүнде социалистиче чарышты түңнөп турар, бирги черин айма-даа тыгылсап. Ийни ийн шалкыны турсунап. Владимир Минеевтин Бай-Тал суурда спортзал туудуп турар орналызын планыг аңаа-дээш 103.3 оң-ла суурда чуртталга бажынарың ажылгалга кирип турар Борис Чүдүм-оолдуң бригадада 101 хуу

тус-тузуңда куусеткилээш, чарыштың тыңкчилер болуудан. Шверлекчилерден Екатерина Тойбула, Майя Айма, Тамара Хертен олар чарыштың мурунку одурунда чоруп турар. Ойышмак Доржип Салчак, Сонгула Монгуш, Минченмаа Күжүгет даан ышкаш коллективтиң хоочунары аныктарын тудугу мергежилге

өөредип, ажылга сонуургалын көдүрүп, икиттирп турар. Сөөлгү үезде районда тууду материалдарың чогуу өй-шаалда келбей турары ажылдын темпизин кошпадып турар; Ылангыя демир-бетон кыдылары үзүткөң икитинг.

Селип-оол ИГНТ.

ЫНЧААР САДЫГЛААРЫ КЫМГА АЖЫКТЫГЫЛ?

Титов кудумчусунда «Электри бараанар» магазинин чыныгы хой-де кижилер иделгени боендештик, патина хүнеринде эртинин чыгыш, мурун былаан-жып «дүкүрүм» демдегел мап көрүрүм азы «оогура биждей» дэп турганын майда бо сөөгү хүнерге чедир көрүп болур. Дөрт ай дүргүзүндө недела санында 2 катп демделелип, чүү дөм хилинчегини чоруп тувар чоң боор деп айтырып чыгар-ла тургустуу кел-лр. Аныанайн, ховар барааннар-ла болгай.

«Электри бараанар» магазини кире бергеш, соодукчу дааранар, хел чур машиналар дугайын айтыр болла. «Организацияларга, азы ховарнарга садар, хостуг сагпайн турар деп ханынын дүйнөлар идел, ховар эр-херексэ сэдм алыр деп сөмзөң да ажык чоң.

Ылчпаш садм алычкылар боттарыны инициатива-зы-биле оочуру тургузуп алгаш, чүдөн чүү болуруп идеген манал турганыры ол.

Ында ийн ады оочур бижидилген бар болур ийн. «Саратов» марканын бичин соодукчулары алычкылар 980 адыг ижин бижиткен. Артан еске марканын улуг соодукчуларына 300 ажык дөрт ай. Ылчпаш бар-жык дөрт ай бичан оочу-лап турарлар ол!

Садмгыларга-да «кудлак уюк» болган. Магазини соодукчу каян кирерин үр-дүгү айтыртынып, оочу-лааннар манал-ла, манал-ла турар. А садмгылардын харызы соодукчулар чүгдө харызы чүгдө кирер дээр, садмгыларга кыдык болуп турар. А август 17-де, пятинида оочуларын демделди алгаш, сагышка эки

болуру-биле, соодукчу каян кирерин база айтыра кыдылапаш, чоргулай баргылааннар. А чамдыктары садмгы баазаныче ол хүн (август 17-де) телефон до-лап-даа айтыргылаан. Хары-даа биегиз хевээр, «чок», «чоюку хүнерде кирбес» дэп, а херек кырында ол-ла хүн 15 шапта электри бараанар магазини киргеш, демги-ле ховар этти айтырып чорайнар оочу-лааннарнын аразында база бар.

Бак чаланын-ла түвдир ам. Демги ховар хостуг этти уш магазини август 17-де 16 шапта кирген. 33 соодукчуна сада каашан.

Ынанганын бакжыт чини дэп ышаш, демги чини-личтегил оочулааннардаи чангыс-даа кижини ол албайн, кым-даа бижбес.

Понедельникти (август 20-де) элчегил демделел чоруп турла, эрткин пятинида соодукчулар садмп турганы бидине берген. Садмгылар-дан айтырдык, хаайга-даа макпас, «мандыг, чүү оочур», «оң биске херэ чок», «хостуг садмканын бис» дээр ол-ла болган. Аас былаанж, ижини-ниг маржыны-даа тургу-лаан.

Хомудаан садмп алычкылар 20 ажык кижиде делегация тургусташ, «шыны дилеп» чоруйаннар. Кызыл Улуттур бараанар садмканын садмг кылдынын эргелекчи-ин оларнын хомудаалын тоом-чага-да албайн, «хооркуус-комуну бадылап каанын дан-зы чок болза, садмгылар-да буруу чок-тур, кым-даа садмп алгай-ла» дээр, ош сайгарар-даа хире эвес болган.

Садмг министрини ора-лачкызы Доок Натпотова Саттык кабинетинде чедип,

дугалаарын дилээннер. Аная министрнин орадачыны Л. И. Кремлеванни, Кызыл Улуттур бараанар садмканын садмг кылдынын эргелекчиин база медирткен. Аная келген кижилерин талазыдан «Электри бараанар» магазинин садмгылар чоңа кыры, садмгыларыннын чурумун хаадып турарын хомулап чугаалааннар. Ховар бараанарын хостуг садары чугула бол-байн кайнар. Ынчалза-да ол талазы биле хомудаалар, таарыма чок түвдөр бары дыйналып турар. Кандыг бир ховар бараан кирген үдө садмп алычкыларга чүгдө эвез саныг 5-6 талон азы чек бийжэ таралды, а оң соонда «чок, төнгөн» дээр. Арканынын каян чечен, кымнарга бергени бидирмес боор. Магазинин аштанчы-зы, чүдүргүчлери 5-8, 10-да талон тулуп алган, ош таныш көрүнгөн (10, 25 рубльге) бүдү садмгылар турарын министрнин орадачы-нын кабинетинде келгенер чугаалап турду. Ол дөргө садмгыларыннын чурумун кырызы-биле хаждып, ховар бараанарын хостуг, оочуру өзугаар садарына сыл-дап алган, чамдыкта ош өскөрү азыгил турары чок эвесини фактылары ол кы-жыл. Садмп алычкыларга кичкей чогуну база бир чикжон көрөлтөн. Ийнги болукту инвалити, афганцы О. Г. Кабанов чаа соодук-чуну (незек соодукчулар ма-газинге паспорт чокка кир-ген) чо чайын садмп алган. Бир хонгандо ош оочулар намеразы ажылдапайн бар-ган. А мажын соодукчуну дедир хужуан алырын а ал-ган. А Кабанова еске соод-дукчу садмп алырын чопшар-ревезип, бир катп алган бол-ганда, ийн дугаар бербес ужурул дээр.

Черле ычаш, кандыг-даа

Ховар бараанарын садары чурумчулары — хүнүң ичид айтырып. Бо талазы-биле садмг организациялары хемчеглери ал турары бил-диришкен. Ынчалза-да чедир кылдыманна ош хой. Чижегил чугулааларга, бир ө-гү-бүдө чангыс чылда автома-шинаны, хел чур 2 маши-наны, дааранар машина-даа асар ар-базы бар болур. А еске ө-гү-бүдө чо чылын дуга садмп алган болза, по-манын амдык чылын, а дугарын ош соонда чылын азырын манал олтурар. Бо дөргө, амдыралдан чикен-тер дыр.

Черле ычаш, кандыг-даа

үдө садмгылар чоңа кичкейгил болуру — садмгыларыннын чурумун дөрт хамаржыр болгай. Бо удаа-да садмп алычкыларын эргелекчиин барыдаалап, оларга утукштур хендиг-даа бол базмны кылган болза, мындай айтырыг тургустун-мас-даа турганын олар чугаалааннар.

Оочурулаан кижилерини дыйнак хохоркуускомго бадылап адырыг садмгылар садмгел, таймырлар-даа берил болур турган эвез-ле. Ол бадылап орта бил-базон кижилер 3-4 ай дүргү-зүдө хой үе-шакты чидирип келгени түнел чок апарга-мынга хомулаш, ам айты-рыг тургуузу турары ол.

Болган чугаанын түнелинде оочурулааннарнын дыйна-к хохоркуускомго бадыла-дырынга дугалааларын, са-дымгыларын чурумун хажыт-кыры дээр «Электри бараанар» магазинин садмгылар-ды-биле чугааны кылырын Министрствонун, Кызыл Улуттур бараанар садмканын харызы-алаанж акыл-дакчылары асаанын айтып каайн.

Ховар бараанарын садары чурумчулары — хүнүң ичид айтырып. Бо талазы-биле садмг организациялары хемчеглери ал турары бил-диришкен. Ынчалза-да чедир кылдыманна ош хой. Чижегил чугулааларга, бир ө-гү-бүдө чангыс чылда автома-шинаны, хел чур 2 маши-наны, дааранар машина-даа асар ар-базы бар болур. А еске ө-гү-бүдө чо чылын дуга садмп алган болза, по-манын амдык чылын, а дугарын ош соонда чылын азырын манал олтурар. Бо дөргө, амдыралдан чикен-тер дыр.

Черле ычаш, кандыг-даа

АВГУСТ
Понедельник

АВГУСТ 27
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35 4 сериялыг уран-чечен теле-фильми баштайгы көргү-зүү. «Чорумал кижиге

АВГУСТ 28
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 1.2 кезээ. 9.45 «Киноанорамга», 11.25 Уругларга дамчыдыл-га. 12.25 Коллаж. 12.30 — 13.10 «Уе», 16.15 «Экин, хөгжүм!», 17.15 Эртэм ме-дизини, 18.00 Политтиг чугаалаар. «Вайда», 18.30 «Уе», 19.00 Чугула ин-тервью», 19.10 «Унүштерин ужууралдары». Эртэм. таймырлыгыг фильм. 8-ки

Среда

АВГУСТ 29
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 2.3 кезээ. 9.45 «Сес», Литера-турку-уран-чечен про-цесс телефильминин баш-тайгы көргүзүү, «Глембан», 1.1 сериясы, (Югославия), 22.30 Барымдаалыг фильм. 23.30 — 23.55 Медээлер. ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

АВГУСТ 30
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 3.4 кезектери. 9.45 «Кижик бол-гаш хохой», 19.45 О. Иванов композитор-биле ууражымын. 11.25 Уругларга дамчыдыл-га. 12.25 Коллаж. 12.30 — 13.10 «Уе», 16.15 Уруг-ларга интервью, «Руди ала-чы», (Венгрия), 17.15 Барымдаалыг фильм «Шко-

АВГУСТ 31
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 4-кү кезээ. 9.10 И. Л. Андрон-ковтун расказтары. 11.15 Н. Латинский ойнар (скрипка), 11.45 «16 хар-га чедир болгаш оон улуг назы», 12.30 — 13.10 «Уе», 16.15 «Джангар» деп кал-мык эпос дугайында теле-очерк. 16.40 «Бир эвес си-м», «Каникулдар — спортчу үе», 18.10 Концерт. 18.30 «Уе»,

Пятница

АВГУСТ 31
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 4-кү кезээ. 9.10 И. Л. Андрон-ковтун расказтары. 11.15 Н. Латинский ойнар (скрипка), 11.45 «16 хар-га чедир болгаш оон улуг назы», 12.30 — 13.10 «Уе», 16.15 «Джангар» деп кал-мык эпос дугайында теле-очерк. 16.40 «Бир эвес си-м», «Каникулдар — спортчу үе», 18.10 Концерт. 18.30 «Уе»,

СЕНТЯБРЬ
Суббота

СЕНТЯБРЬ 1
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 120 минута. 8.35. Авам, ачам база мен. Уруг ийн харжип кирең. 9.05 Сонгу чүк улугурун нацио-нтерини концерти. 10.05 «Партнер», Коммерция ме-дээли. 10.35 «Көрүчү-лөр сонугарлынын шана-лы». Кинофестиваль. «Ду-

Воскресенье

СЕНТЯБРЬ 2
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Бүгүдөгү спорт. 8.15 Ритмиг гимнастика. 8.45 «Спортлото» тиражы. 9.00 «Эртэн эрте». Уругларга дамчыдыл-га. 10.00 «Ада-чуртунга бараан болуру», 11.00 Эртини хөгөзөшкөн ин-программа. 11.30 «Де-легейни дедирткен». Аль-манах. 12.30 «Кадмышыл», 13.15 Бүгүдөгү педагогика. ССРЭ. Ийн Удус өөрдөлгө-лүнүн талазы-биле күр-нө-

лифт», 1-ги кезээ. — 9.15 «Бут бөмбүүгү допуудалы», 9.45 Концерт. 10.35 «Чоюн Сибирь», Киножур-нал. 10.45 Швед радио концерти. 11.30 «Дирин амьтаннар оранында», 12.30 — 13.10 «Уе», 16.15 Уругларга дамчыдыл-га. 17.15 Барымдаалыг фильм. 17.25 «Фестивальдыг дем-дектери», 17.55 Бис бол-гаш экономика. 18.30 «Уе», 19.00 «Унүштерини ужу-ралдары». Эртэм-таймыр-лыгыг фильм. 7-ги се-риясы. 19.25 Бут бөмбүү-нү допуудалы. 19.55 «Ыло-90», 21.00 «Уе», 21.30 Коллаж. 21.35 «Ки-ноанорамга», 23.15 — 23.40 Медээлер.

сериясы. 19.35 «Тегерик стола», Немечтер — орустар: дүтүркүдүганын 20 чылы», 20.20 «Чорумал кижиге лифт», 1-ги кезээ. 21.00 «Уе», 21.30 «Ковбой», Фильм-балет. 21.50 «Сес». Литературку-уран-чечен про-цесс. 23.50 — 00.15 Медээлер.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 «Буддизини» дамчы-дылганы арнынарындан. 8.40 «Хөгүл ады оочу-лаштары». Шин. Ойнар-тар театрынын шизин. 9.35 Л. Иванов орус ырларын күүсидир. 9.45 Уругларга дамчыдыл-га. 18.30 «Уе», 19.00 «Унүштерини ужууралдары», Эртэм-таймырлыгыг фильм. 8-ки

Мультфильм. 17.25 Уруг-ларга дамчыдыл-га. 18.30 «Уе», 19.00 «Унүштерини ужууралдары», Эртэм-таймырлыгыг фильм. 9-кү се-риясы. 19.30 «Кижик бол-гаш хохой», Эрес-хоойлу видеоканалы. 20.30 «Чору-мал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 2-ги кезээ. 21.00 «Уе», 21.90 Коллаж. 21.35 Чугула интервью. 21.55 Уш сериялыг уран-чечен телефильминин баш-тайгы көргүзүү, «Глембан», 1.1 сериясы, (Югославия), 22.30 Барымдаалыг фильм. 23.30 — 23.55 Медээлер. ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

Мультфильм. 17.25 Уруг-ларга дамчыдыл-га. 18.30 «Уе», 19.00 «Унүштерини ужууралдары», Эртэм-таймырлыгыг фильм. 9-кү се-риясы. 19.30 «Кижик бол-гаш хохой», Эрес-хоойлу видеоканалы. 20.30 «Чору-мал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 2-ги кезээ. 21.00 «Уе», 21.90 Коллаж. 21.35 Чугула интервью. 21.55 Уш сериялыг уран-чечен телефильминин баш-тайгы көргүзүү, «Глембан», 1.1 сериясы, (Югославия), 22.30 Барымдаалыг фильм. 23.30 — 23.55 Медээлер. ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

ла», 17.45 «16 харга че-дир болгаш оон улуг назы», 18.30 «Уе», 19.00 «Совет патриот», Кино-журнал. 19.10 И. Л. Ан-дронковтун расказтары. 20.15 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 3-кү кезээ. 21.00 «Уе», 21.30 «Глембан», Уран-чечен фильм. 2-ги сериясы. 22.10 Операга мнатарын телеклубу. 23.20 — 23.45 Медээлер.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.20 «Оуур хевир», 9.00 «Манекте — сардыктар», 9.30 Мультфильм. 9.45

19.00 Чугула интервью. 19.10 Мультфильм. 19.30 Делегей конкурузуна лау-реат А. Ковтун ойнар (баян). 19.45 «Унүштерини ужууралдары», Эртэм-таймырлыгыг фильм. 10-кү се-риясы. 20.10 Шулук чо-гаалынын минуталары. 20.20 «Чорумал кижиге лифт», Уран-чечен фильм. 4-кү кезээ. 21.00 «Уе», 21.30 Коллаж. 21.35 ИХМ-нин медээлеринде. 21.45 «Ол болла», Уран-чечен фильм. 3-кү сериясы. 22.25 «Көрүшүштү», 23.35 Медээлер. 23.50 — 00.35 «Гамбургка бал танчылары-ны күүсидирлерини делегей чемпионнады.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.20 «Оуур хевир», 9.35 Уругларга фильм. «Дышта-нылга үезинде ужууралдар», 4-кү сериясы. 11.05 «Бу-ддизини» дамчыдылганы арнынарындан. 11.35 — 13.05 «Аас-кежини эрик», (Польша), Уран-чечен фильм. 17.00 Мультфильм. 17.10 РСФСР хоорайлары. «Каныч телестудиялары», «Каныч үезин ийн», «Кукотка-нын чилине», чурттакчыларын чачылдылар, куль-туралык камгалал хумага-дарыны дугайында. 18.10 «Бүгүдөгү спорт», 18.25 Овал-ондак чок шамчээш-кин дээр.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

фильм. 21.00 «Уе», 21.30 Бөдүүн болгаш монгөчүл-дер дугайында. 21.45 — 23.45 «А» программа. Род-жер Уотерс — «Хана», ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.20 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. По-вольне уаустарынын аас чогаал фестивалы. 9.20 Баскетболга АКШтын чемпионнады. «Дейтри» — «Портленд», 10.20 Барым-даалыг фильм. 10.45 Мультфильм. 10.55 «Ва-йрамыг, кай», Шлодцы-ларга киноконцерт. 11.30 Бут бөмбүү. ССРЭ чемпи-

нады. «Динамо» (Киев) — «Спартак», 13.10 «Ноган сайгылаан», Смирнова-Россеттин салону. 13.45 Театр кино, телевидение жогжуму. А. Петров компо-зитор. 15.50 «Майжурин», Телеочерк. 16.45 «Плане-та», 17.45 Концерт. 17.55 «Удур көрүп алгаш», Телеочерк. 18.30 Чинк атлетика. Европа чемпионнады. 20.15 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.30 РСФСР хоорайларынын телесту-диялары. «Мастер Насд байылар», 21.00 «Уе», 21.30 «Киносерияны», 22.15 Коллаж. 22.20 — 00.45 «Киносерияны»,

фильм. 21.00 «Уе», 21.30 Бөдүүн болгаш монгөчүл-дер дугайында. 21.45 — 23.45 «А» программа. Род-жер Уотерс — «Хана», ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.20 «Оуур хевир», Устук класс өөрөнччилерини ли-тературку дамчыдыл-га. 9.35 «Чүдөн болгаш чу-ге», «Календары кым чо-гааткайдыл», 10.05 — 12.40 А. Франс — «Арыжгаш», Фильм шин. 17.00 РСФСР хоорайларынын телесту-диялары. «Бөдүүн чери-де», Телеочерк. 17.35 «Хартыганга оранында», Уран-чечен телефильм. (Исландия) 1-ги сериясы.

КЫЗЫЛДАН
18.30 «Спорт», 19.00 «Тыва чепре», Программа-да: «Чурттаган оран бажы» — 2000», «Кандыг үдүдүг

лиде ужууралдар», (Чехос-лования), 1-ги сериясы. 10.55 Ритмиг гимнастика. 11.25 — 16.35 «Адырган анга чымчак сеткил», 1-ги сериясы. 17.00 Ритмиг гимнастика. 17.30 Овал-он-дак чок шамчээш-кин дээр. 17.35 «Хартыганга ора-нында», Уран-чечен фильм. 2-ги сериясы.

КЫЗЫЛДАН
18.30 Барымдаалыг фильм. 18.50 «Кодзюни амдыралы», Дамчыдыл-га. «Удус депутаттын ин-дири», «Мал чени белет-кээри — хүнүг айтырып», 19.50 Медээлер. 19.55 Чаралдар.

МОСКВАДАН
20.00 «Тамчытыг уду-лар», 19.35 «Бодалдар бедир», МОСКВАДАН
20.40 «Тамчытыг уду-нар, чаштар!», 21.00 Джон Леннонга тураскатын фе-стиваль. 23.00 — 00.55 Бут бөмбүү. СШ хуу ужура-жымын. ССРЭ биле Ру-маниянын шилдик ко-мандалары.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 Чинк атлетика. Европа чемпионнады. Югос-лавиядан дамчыдыл-га. 20.30 Концерт. 20.40 — 21.30 «Тамчытыг удунар, чаштар!».

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 РСФСР хоорай-ларынын телестудиялары. «Каныч уду туркууш-кун», 20.00 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.15 «Көрүчүлөр сонугарлы-нын шанаылы», Кинофестиваль. Барымдаалыг фильм. 20.55 — 21.00 Коллаж.

МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.20 «Оуур хевир», 9.35 Уругларга фильм. «Дышта-нылга үезинде ужууралдар», 4-кү сериясы. 11.05 «Бу-ддизини» дамчыдылганы арнынарындан. 11.35 — 13.05 «Аас-кежини эрик», (Польша), Уран-чечен фильм. 17.00 Мультфильм. 17.10 РСФСР хоорайлары. «Каныч телестудиялары», «Каныч үезин ийн», «Кукотка-нын чилине», чурттакчыларын чачылдылар, куль-туралык камгалал хумага-дарыны дугайында. 18.10 «Бүгүдөгү спорт», 18.25 Овал-ондак чок шамчээш-кин дээр.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

фильм. 21.00 «Уе», 21.30 Бөдүүн болгаш монгөчүл-дер дугайында. 21.45 — 23.45 «А» программа. Род-жер Уотерс — «Хана», ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

фильм. 21.00 «Уе», 21.30 Бөдүүн болгаш монгөчүл-дер дугайында. 21.45 — 23.45 «А» программа. Род-жер Уотерс — «Хана», ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

фильм. 21.00 «Уе», 21.30 Бөдүүн болгаш монгөчүл-дер дугайында. 21.45 — 23.45 «А» программа. Род-жер Уотерс — «Хана», ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

фильм. 21.00 «Уе», 21.30 Бөдүүн болгаш монгөчүл-дер дугайында. 21.45 — 23.45 «А» программа. Род-жер Уотерс — «Хана», ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртини гимнастика. 8.15 РСФСР хоорайлары-нын телестудиялары. «Ра-мазан» деп татар ыры ба-ырылды», 9.00 «Эранда

төзөп турар бис?», Делегей байданын дугайында бе-седа. Медээлер. 19.45 Ме-дээлер. 19.50 Чаралдар.

МОСКВАДАН
20.00 «Тамчытыг уду-нар, чаштар!», 20.15 Барымдаалыг фильм. 21.15 Коллаж. 21.20 М. Горький. — «Хоктубейлер», Теле-фильм шин.

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
18.30 «Уе», 19.00 Хөг-жүмү телеобонемат. «Ио-гуду Менухин Москвада. Ленинградта. 1987, 1989 чылдар», 20.00 — 20.15 «Тамчытыг удунар, чаштар!».

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
18.30 «Уе», 19.00 П. И. Чайковский аттыг конку-ру ту дугайында. 19.25 Кол-лаж. 19.30 «Чурттаган оран бажы» — 2000» бугар-бут-ле», 20.00 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.15 — 21.00 Чинк атлетика. Евро-па чемпионнады.

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 Чинк атлетика. Европа чемпионнады. Югос-лавиядан дамчыдыл-га. 20.30 Концерт. 20.40 — 21.30 «Тамчытыг удунар, чаштар!».

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 РСФСР хоорай-ларынын телестудиялары. «Каныч уду туркууш-кун», 20.00 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.15 «Көрүчүлөр сонугарлы-нын шанаылы», Кинофестиваль. Барымдаалыг фильм. 20.55 — 21.00 Коллаж.

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 РСФСР хоорай-ларынын телестудиялары. «Каныч уду туркууш-кун», 20.00 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.15 «Көрүчүлөр сонугарлы-нын шанаылы», Кинофестиваль. Барымдаалыг фильм. 20.55 — 21.00 Коллаж.

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 РСФСР хоорай-ларынын телестудиялары. «Каныч уду туркууш-кун», 20.00 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.15 «Көрүчүлөр сонугарлы-нын шанаылы», Кинофестиваль. Барымдаалыг фильм. 20.55 — 21.00 Коллаж.

ИШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
19.00 РСФСР хоорай-ларынын телестудиялары. «Каныч уду туркууш-кун», 20.00 «Тамчытыг удунар, чаштар!», 20.15 «Көрүчүлөр сонугарлы-нын шанаылы», Кинофестиваль. Барымдаалы